

Rífová píšťala z Papradnianskej doliny pribudla do zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska

Päť nových prvkov pribudlo do národného zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva a medzi nimi aj **tradičný hudobný nástroj z Papradnianskej doliny, RÍFOVÁ PÍŠŤALA**.

Návrh na zápis RÍFOVEJ PÍŠŤALY predložil Spolok pre rozvoj a obnovu techniky, remeselnej výroby a kultúry n.o. (ROTaRVaK) v spolupráci s Folklornou skupinou Bukoviny z Brvnišť'a. **RÍFOVÁ PÍŠŤALA BOLA ZAPÍSANÁ DO REPREZENTATÍVNEHO ZOZNAMU NEHMOTNÉHO KULTÚRNEHO DEDIČSTVA SLOVENSKA 24. 1. 2019**. Doklady o zápise nových prvkov odovzdala ministerka kultúry SR Ľubica Laššáková na slávnostnom podujatí, ktoré sa uskutočnilo v Divadle SLUK v Bratislave-Rusovciach.

Súčasťou *Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska* sa stali aj: **Vysokohorské nosičstvo**, ktorého návrh na nomináciu predložilo *Občianske združenie Nosičský dom - múzeum vysokohorských nosičov*, **Sokolarstvo**, ktorého predkladateľom je *Slovenský klub sokoliarov pri SPK* a **Podpolianske rozkazovačky** ako spoločná nominácia mesta *Detva*, mesta *Hriňová* a *Národopisnej spoločnosti Slovenska* a **Slovenský posunkový jazyk**, ktorého nomináciu predložil *Slovenský zväz nepočujúcich*. Rozšíril sa tiež *Zoznam najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku*. Do národného zoznamu vybrala expertná komisia aktivitu, *Cyklus Tanečný dom združenia Dragúni*. Predkladateľom návrhu na zápis je *Občianske združenie Dragúni*.

Rífovú píšťalu a s ňou spojené hudobno-spevné umenie predstavili členovia folklórnej skupiny Bukoviny z Brvnišť'a so sólistom Jozefom Pobočíkom. Vyvrcholením programu bolo odovzdanie certifikátu UNESCO o zápise modrotlače do zoznamu. Osvedčenie odovzdala generálnej riaditeľke ÚLUV Dane Kľučárovej pani Gabriele Detschmann z *Rakúskej komisie pre UNESCO*, ako zástupkyňa hlavného predkladateľa tohto prvku do UNESCO.

Po fujare trombite, ktorú predložili členovia Folklórnej skupiny Javorník z obce Lúky a bola zapísaná 6. novembra 2017, je rífová píšťala už druhý významný prvok z Javorníckych vrchov v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska.

RÍFOVÁ PÍŠŤALA

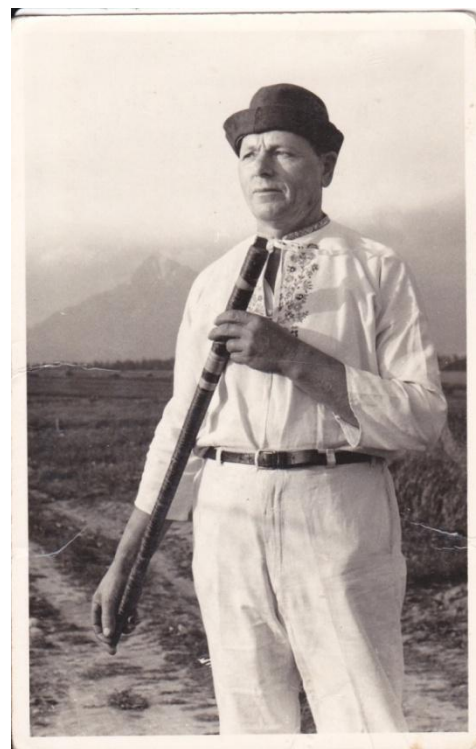
Rífová píšťala je archaickým druhom konštrukčne zdokonalenej žľabenej koncovej píšťaly, ktorá sa vyskytovala v oblasti severozápadného Slovenska. Z doteraz dostupných informácií sa tento špecifický druh koncovej píšťaly nazývanej „rífovka“ vyrábala len v Brvništi a Papradne. Jej názov je odvodený od starej dĺžkovej miery – rífu. Dĺžka píšťaly sa teda pohybovala od 70 do 95 cm podľa dohmatu („dosiaže“), ale i ladenia hudobníka. Čo robí rífovú píšťalu rífovou, to nie je len jej dĺžka, ale najmä kónus cca 3 : 1, na dosiahnutie ktorého bolo potrebné zvoliť zložitejší spôsob výroby ako pri žľabenej koncovke. Vyrábala sa najčastejšie z liesky alebo ihličnatého omládu stromu. Vybrané drevo sa najskôr upravilo do kónického tvaru, rozstiepiť sa na dve polovičky, ktoré sa vydlabali a vyhladili. Do jednej polovičky sa vyrezala vo vrchnej časti hlásnica väčšinou štvorcového tvaru. Obe polovičky sa spojili a obtočili čerešňovou alebo brezovou kôrou a do koncovej hrubšej časti sa vsunul upravený kolík. Takýto jednoduchý nástroj dal popud na vznik piesní, ktoré sa vyznačujú zvýšeným štvrtým stupňom – tzv. lidickou kvartou. Spôsob hry spočíva v prefukovaní a na striedavom zakrývaní a odkrývaní jej konca. Keďže objem korpusu je veľký, rífová píšťala sa vyznačuje mohutným, ale zároveň i sipľavým tónom. Pretože podliehala vysychaniu, hráč ju musel najskôr namočiť do vody a až potom na nej hrať. Všeobecne rozšírený názov pre tento hudobný nástroj v Papradnianskej doline bol v minulosti „otáčaná písčelka“. Známymi hráčmi a aj ich výrobcami boli Ján Fortuník – Hroščík a František Pobočík z Brvnišť'a, Ján Meliš a František Santus z Papradna, ba i mnohí ďalší zruční gazdovia a speváci z Papradnianskej doliny. Posledným známym hráčom na tomto nástroji bol Gregor (Hrehor) Balušik z Papradna. Prvý z etnomuzikológov, ktorý túto píšťalu špecifikoval bol Ladislav Leng v knihe *Slovenské ľudové hudobné nástroje* (1967).

Značnú zásluhu na zistení všetkých informácií o tomto výnimočnom hudobnom nástroji a jeho výrobe má Juraj Jakubík z Hvozdnice, ktorý rífové píšťaly aj vyrába. Jeho syn Juraj sa touto problematikou zaoberá vo svojej výskumnej činnosti. Vo svojej prednáške na tému *Hranové píšťaly bez hmatových otvorov v oblasti Javorníkov*, ktorú prezentoval v rámci 10. ročníka *Píšťalkárskeho Brvnišť'a*, poukázal na rozmanitosť týchto píšťal a hlavne na rozdiel medzi rífovou a žľabenou koncovou píšťalou.

V súčasnosti sa výrobe rífovky venuje i Jozef Pobočík, známy píšťalkár a fujarista, spolu so synom Jozefom, ako aj Patrik Pšúrik z Brvnišť'a.

Ján Fortuník z Brvnišť'a, polovica 20. storočia

František Pobočík z Brvnišť'a, okolo roku 1960

Michalík (prímenie Saniak) z Papradna, 1956

Jozef Pobočík starší, Brvnište, 2017

Jozef Pobočík mladší, Brvnište, 2017

Rífová píšťala Františka Santusa (1903) z Papradna vyrobená okolo roku 1969

Divadlo SĽUK, Bratislava-Rusovce, 24. január 2019

Zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska sa rozšíril o nové prvky

Päť nových prvkov pribudlo do národného zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva. O novú aktivitu sa rozšíril tiež národný zoznam najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva. Doklady o zápise nových prvkov odovzdala ministerka kultúry SR Ľubica Laššáková na slávnostnom podujatí, ktoré sa uskutočnilo v Divadle SEUK v Bratislave. Súčasťou *Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska* sa stalo päť nových prvkov: **Vysokohorské nosičstvo**, ktorého návrh na nomináciu predložilo *Občianske združenie Nosičský dom - múzeum vysokohorských nosičov*, **Sokoliarstvo**, ktorého predkladateľom je *Slovenský klub sokoliarov pri SPK* a **Podpolianske rozkazovačky** ako spoločná nominácia mesta *Detva*, mesta *Hriňová* a *Národopisnej spoločnosti Slovenska*. Ďalšími prírastkami do národného zoznamu sú **Rífová píšťala**, ktorú navrhli zapísať *Spolok pre rozvoj a obnovu techniky, remeselnej výroby a kultúry* v spolupráci s *Folklórnou skupinou Bukoviny z Brvnišťa* a **Slovenský posunkový jazyk**, ktorého nomináciu predložil *Slovenský zväz nepočujúcich*. O zápise nových prvkov sa verejnosť dozvedela počas slávnostného vyhlasovania, ktoré zorganizovalo Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru vo štvrtok v Divadle SEUK v bratislavských Rusovciach. Rozšíril sa tiež *Zoznam najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku*. Do národného zoznamu vybrala expertná komisia aktivitu, **Cyklus Tanečný dom združenia Dragúni**. Predkladateľom návrhu na zápis je *Občianske združenie Dragúni*.

Predkladatelia ocenených prvkoch si prevzali certifikáty z rúk ministerky kultúry SR Ľubice Laššákovvej. Starostlivosť o nehmotné kultúrne dedičstvo považuje za viac ako aktuálnu tému. „*Sama si totiž uvedomujem jedinečnosť a pominuteľnosť týchto vzácných hodnôt. Aj preto si nesmierne cením každého jednotlivca, komunitu alebo inštitúciu, ktorí prispievajú k ich uchovávaniu a ďalšiemu rozvoju.*“

O zápise do národného zoznamu rozhoduje odborníci. „*Posudzovanie prvkov má na starosti odborná komisia, ktorej členom by som sa chcela poďakovať za poctivú a svedomitú prácu,*“ zdôraznila ministerka, ktorá zároveň vyhlásila výzvu na predloženie návrhov na zápis nových prvkov do oboch zoznamov. Termín na podávanie nominácií je do 31. marca 2019.

S jednotlivými prvkami a aktivitou sa publikum oboznámilo vo video prezentáciách, ale aj prostredníctvom vystúpenia nositeľov interpretačného umenia. Jedinečnosť rozkazovačiek z Podpolania predviedli Pavel Smilek a Jozef Ostrihoň z Detvy a mladý rozkazovač Miroslav Trebul'a z Hriňovej, ktorým hrala vrchárska trojka s primášom Petrom Vilhanom. **Rífovú píšťalu a s ňou spojené hudobno-spevné umenie predstavili členovia folklórnej skupiny Bukoviny z Brvnišťa so sólistom Jozefom Pobočíkom.**

Zásobnica nominácií do zoznamu UNESCO

Zápis prvkov do národného zoznamu je základnou podmienkou na uchádzanie sa o zápis do svetového *Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO*. V ňom má dnes SR zastúpenie prostredníctvom štyroch národných a dvoch medzinárodných fenoménov. Do zoznamu len vlani pribudla Modrotlač v spoločnej nominácii s Rakúskom, Českom, Nemeckom a Maďarskom. Vyvrcholením programu bolo odovzдание certifikátu UNESCO o zápise modrotlače do zoznamu. Osvedčenie odovzdala generálnej riaditeľke ÚLUV Dane Kľučárovej pani Gabriele Detschmann z *Rakúskej komisie pre UNESCO*, ako zástupkyňa hlavného predkladateľa tohto prvku do UNESCO.

Zdroj: <http://www.culture.gov.sk/aktuality-ministerstva-kultury-36.html?id=1596> 24.01.2019 MKSR

Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska

Reprezentatívny zoznam nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska (ďalej len „reprezentatívny zoznam“) je súpisom významných prvkov a praktík nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. Zápis do reprezentatívneho zoznamu predstavuje ocenenie týchto mimoriadnych prvkov a praktík, ktoré sú uznávané spoločnosťami, komunitami a jednotlivcami a existujú v súlade s univerzálne prijatými princípmi ľudských práv, rovnosti, podpory a vzájomnej úcty medzi kultúrnymi spoločenstvami. Prvky jestvujú v súlade s prostredím a historickým ukotvením spoločenstiev a poskytujú im pocit kontinuity a identity. Zároveň podporujú kultúrnu rozmanitosť a tvorivosť. Vytváranie Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska predstavuje základný stupeň tvorby Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva.

1. Fujara – hudobný nástroj a jeho hudba
2. Radvanský jarmok
3. Aušusnicke služby špaňodolinských baníkov
4. Terchovská muzika
5. Tradičné ručné zvonenie na zvony a funkcia zvonárov na Slovensku
6. Čičmianske ornamenty
7. Banskoštiavnický Salamander
8. Tradičné bábkarstvo na Slovensku
9. Gajdy a gajdošská kultúra na Slovensku
10. Modrotlač
11. Horehronský viachlasný spev
12. Tylová paličkovaná čipka Myjavskej pahorkatiny
13. Vajnorský ornament
14. Drotárstvo
15. Fujara trombita
16. Modranská majolika
17. Drevené vyrezávané kríže na Podpoľaní
18. Chov plemena koní lipican v Topoľčiankach

Zroj:

<https://www.ludovakultura.sk/zoznamy-nkd-slovenska/reprezentativny-zoznam-nehmotneho-kulturneho-dedicstva-slovenska/prvky-zapisane-v-reprezentativnom-zozname-nkd-slovenska/>

Informáciu spracoval:

D. Mahútová, POS P. Bystrica

z podkladov www.culture.gov.sk; www.ludovakultura.sk; www.uetetnofolk.eu a FSk Bukoviny, Brvnište; FSk Podžiaran, Papradno; FSk Javorníček, Hvozdnica

Fotografie: Dana Mahútová, Dobové fotografie: archív folklórnych skupín

6. február 2019, Považská Bystrica